

תחילת תמליל:

- 1
- 2 דני בר-אלי: זה ראיון עם גד כהן, מאופקים. מראיין דני בר-אלי את גד כהן, מעפיל באוניית
- 3 "יהודה הלוי".
- 4 גד כהן: עם תמונות של הרצל, מקס נורדאו, של נופים של הארץ, של טבריה, של
- 5 ירושלים. כשגדלתי יותר נודע לי שגם אימי הייתה בארץ ישראל לפני מלחמת
- 6 העולם הראשונה, עם דודי, והם גורשו מהארץ על ידי הטורקים בפרוץ מלחמת
- 7 העולם הראשונה. הדודים שלי גם דיברו עברית, ועברית למדתי במרוקו. ולמזלי,
- 8 היה לי גם כן רב אחד, רבי יעקב אדרי, שהיה סגינהור, והיה גם גאון, ממש גאון
- 9 בעברית, בתורה. כך שאגב, המילה הראשונה שלמדתי בעברית, וזה מעניין לציין,
- 10 הייתה המילה צבר. היה לי חבר שקוראים לו דויד אוחנה, שכשהיינו ביחד, שהיינו
- 11 לומדים אצל, אני זוכר את המקרה הזה טוב טוב, שהיינו לומדים אצל רבי יעקב,
- 12 הלך פעם לשוק, וקנה צבר, ובא ואומר לי גד, אתה יודע איך קוראים לזה
- 13 בעברית? אמרתי, אני לא יודע. בוא נשאל את הרבי, והרבי אמר לנו קוראים לזה
- 14 צבר. ולאותה מילה אמרנו, בוא ניקח מחברת ונתחיל לאסוף מילים בעברית.
- 15 מהרעיון של איסוף מילים בעברית בא הרעיון לעלות לישראל, אז איך עולים? איך
- 16 עולים לארץ ישראל? אז עשינו דבר פשוט, אמרנו, בוא נעשה לנו איזה קופסא,
- 17 ונתחיל לאגור פרוטות וכסף כדי שיהיה יחד, וזאת הייתה ממש, היו פעולות
- 18 תמימות שעשינו כדי לעלות לארץ ישראל. כמובן עם הזמן התבגרנו ונהיינו חכמים
- 19 יותר, ויצאנו, איך אומרים, לחיים ולעבודה. אני למעשה קיבלתי גם חינוך צרפתי,
- 20 והשכלה צרפתית, וכשהייתי קורא את היצירות הצרפתיות ראיתי בצרפת ארץ
- 21 הציוויליזציה והחירות והחופש. והייתי גם פעם חלום להיות בצרפת ולחיות בצרפת
- 22 ולהתבולל, אבל כל כמה שהתבגרתי יותר, ומצד שני גם העמקתי ביהדות וחקרתי
- 23 על ארץ ישראל, נוכחתי לדעת שזאת לא הייתה מולדתי, וגם נחלתי אכזבה
- 24 גדולה, יחד עם כמה חברים, אחרי מלחמת העולם השנייה. כי אחרי מלחמת
- 25 העולם השנייה חשבנו שבאמת החופש ישרור, השוויון ישרור, וראינו שבמצבם

- 1 של היהודים לא השתנה דבר. ואז התאכזבנו גם ממה שקוראים בנות הברית, כי
- 2 ראינו שהמצב של יהודי מרוקו לא השתנה. ואני הגעתי להכרה כזאת שהתחלתי
- 3 לראות במרוקו מחנה הסגר גדול, בעל גבולות מסוימים, שנאמר, במזרח
- 4 אלג'יריה, בצפון אירופה, במערב, ראיתי בזה מחנה הסגר. ולא יכולתי, בו ברגע
- 5 שהתחלתי בהרגשה הזו לא יכולתי לסבול יותר ישיבה במרוקו. אני לא יודע איך
- 6 הרגישו החברים שלי, אבל אני הרגשתי את עצמי בבית סוהר ולא במרוקו. אחרי
- 7 מלחמת העולם השנייה התארגנו כמה חברים ויסדנו קבוצת אליעזר "בן יהודה".
- 8 דני בר-אלי: תעצור רגע, יצרתם קבוצת אליעזר "בן יהודה", אבל בוודאי היה לכם קשר עם
- 9 כמה אנשים, אותם חברים, ישבתם, דיברתם, התחלתם במחברת וגמרתם
- 10 במשהו. מה היה עד לרגע שבו החלטתם להקים קבוצה, מה עשיתם? איזה
- 11 פעולות עשיתם? ישבתם, דיברתם, שוחחתם, תכננתם, חלמתם?
- 12 טוב, בסדר, אז פה אני מוכרח לומר דבר אחד, התנועה הציונית במרוקו הייתה
- 13 בעינינו, פרשה אחת כשנכנסו האמריקאים למרוקו, לקזבלנקה, הערבים התנפלו
- 14 על היהודים, כי היהודים קיבלו אותם בשמחה רבה, וראו בהם משחררים. ראינו
- 15 בהם משחררים כי שחררו אותנו גם כן מהשלטון של וישי שהיה קשור לצרפת.
- 16 וראינו אותם משחררים כי הסירו מעל ראשנו את הסכנה של כלייה, את הסכנה
- 17 שייפול בגורלנו כמו גורלם של יהודי אירופה.
- 18 דוברת: ולא רק את זה, לפני שהאמריקאים נכנסו אנחנו היינו בבית ספר ורצו ללבוש לנו
- 19 את הזה והתחלנו לרקום את המגן דויד הצהוב, התחלנו לרקום אותו, למה? אמרו
- 20 ב-11, בקזבלנקה, ב-11 לאוקטובר הם נכנסו, אנחנו שמנו אותו בספטמבר, ב-17
- 21 לספטמבר התחלנו לרקום. אז למזלנו, לא גמרנו את זה, הפלישה של
- 22 האמריקאים שמענו, אותו לילה לא ידענו או זה האמריקאים, כי ראינו את הערבים
- 23 הלכו לדירבה סולטן, ועשו אש והתחילו חאג', חאג' הגיע, ואז אנחנו פחדנו
- 24 והתחבאנו וכל מי שהיה לו חנות,
- 25 גד כהן: אבל הפציצו אותם.

- 1 דוברת: כל מי שהיה לו חנות, ולא ידענו מה לעשות, שמענו חאג' אנחנו התחלנו לקרוא
- 2 תהילים ואנשים התחילו ללכת לבית כנסת ולשבת. מה התברר באותו לילה,
- 3 שהערבים שהרימו את המנורות היו האמריקאים. מה קרה, חשבו שזה הם,
- 4 האנשים האלה, הגרמנים, התחילו לפוצץ אותם, נתנו פצצות נתנו אותם, למה?
- 5 מה?
- 6 דוברת 2: הוא, לא, מה שגד מדבר, הוא מדבר, אותו יום כשאת חשבת, כשזרקו את
- 7 הפצצות. לא, הוא,
- 8 דוברת: לא, רגע, אחר כך בא,
- 9 דוברת 2: לא, הוא רוצה להגיד כשהיו ערבים התחילו לתפוס כל בחור, כל בחורה, ואז הוא
- 10 גם הגיע לזה והגיע לבית סוהר.
- 11 דוברת: אני יודעת, אחר כך, כשפרצו, עשו זה, אז גמרו את הכל למחר, ואחרי יומיים,
- 12 שלוש, האמריקאים נכנסו.
- 13 דוברת 2: לא, היה כמה ימים, אני זוכרת.
- 14 דוברת: כמה, שלושה ימים? נכנסו, אז אנחנו לא ידענו מה לעשות, אז בא איזה שני
- 15 אנשים והתחילו להגיד לנו, תצאו החוצה, תצאו לבית כנסת, מה קרה? אני
- 16 בעצמי יצאתי החוצה, אמא שלי אמרה, אל תצאי, אני אמרתי, אמא, אולי זה, כן,
- 17 תיכנסו ו'תסגור אותו, תסגור אותו' למה? זה לא בא החאג', זה האמריקאים
- 18 נכנסו. את מבינה? זה האמריקאים נכנסו שמחנו. אז התחיל את הבלגן, התחילו
- 19 להרביץ ליהודים ומי שיש לו זקן סחבו אותו מהזקן לרצפה והרביצו ליהודים, אז
- 20 היה לנו מכה גדולה.
- 21 גד כהן: כן, אז ביום כניסת האמריקאים לקזבלנקה, לפנות ערב הלכתי עם אלה שקיבלו
- 22 אותם ברחובות, שהריעו להם, אבל כשרציתי לחזור הביתה, עכשיו הרחוב היה
- 23 מלא ערבים וכל יהודי שעבר נעצר. באופן שרירותי. וככה אני נעצרת גם אני
- 24 והושלכתי לבית הסוהר, לבית הכלא, עם קרוב לאיזה 20 יהודים, ביניהם גם
- 25 מבוגרים וזקנים. אחרי כמה ימים, נדמה לי שבוע, שבועיים או יותר, אחרי זה,

- 1 שוחררנו. לא עמדנו למשפט, היה לחץ של האמריקאים, היה לחץ של ראשי
- 2 הקהילה ושחררו אותנו, וזהו. גם כן פה, אני בעצמי נחלתי אכזבה רבה מהמצב
- 3 הזה, וגם חבריי נחלו אכזבה רבה, ראו שאין כל שינוי, הדרך שנשארה לפנינו, לא
- 4 ארצות הברית, לא צרפת, ארץ ישראל.
- 5 דני בר-אלי: מי היו החברים שלך?
- 6 גד כהן: אז פה, באותה תקופה, אז החברים היו אליעזר אביטל,
- 7 דוברת 2: אבל הקימו קודם את ה"קרל נטר",
- 8 גד כהן: כן, רגע, לא, אז פה מבחינתו אני אסתכל. שלמה ביטון, הפכו אותנו למעשה,
- 9 דוברת: אשר, אשר. אושרי.
- 10 גד כהן: מר אושרי, כן.
- 11 דני בר-אלי: בוזגלו? אושרי בוזגלו?
- 12 גד כהן: כן, כמה מטרות חשובות, מטרה ראשונה, ללמוד וללמד עברית. מטרה שנייה,
- 13 להכשיר את הנערים והנערות מבחינה רוחנית לעלייה לארץ ישראל. מטרה
- 14 שלישית, לקיים קשר עם ארץ ישראל, ליצור קשר עם ארץ ישראל.
- 15 דני בר-אלי: איך קיימתם את המטרה השלישית?
- 16 גד כהן: רגע, עכשיו, היה לי, זה היה במקרה רעיון שלי, פעם ראיתי תמונה של בית ספר
- 17 בלפור, בתל אביב, ושלחנו מכתב למנהלת בית הספר, ואמרנו, אנחנו נוער
- 18 ממרוקו ואנחנו מבקשים לשלוח לנו כתובות של תלמידים ותלמידות שירצו
- 19 להתכתב איתנו. כן, עכשיו, קיבלנו תשובות וקיבלנו כתובות והתחיל הקשר הזה.
- 20 עכשיו, היה גם דבר אחד שעשינו, והוא ארגון עונגי שבת. עשינו גם,
- 21 דני בר-אלי: אני לא כותב מה שאתה אומר, אני כותב סימונים.
- 22 גד כהן: עשינו גם כמה פעולות שנקראות, אפשר לקרוא להם לא שגרתיות, היינו הולכים
- 23 לחדרים, פשוט מאוד חדרים, באנו לרבנים בתוך חדרים, אמרנו להם אנחנו נבוא
- 24 פעם בשבוע ללמד את הילדים שלך שירים. התחלנו גם לארגן שיעורים בעברית,
- 25 ופה את החסות שהייתה לנו, זאת הייתה מגן דויד, השתמשנו בבניין. עכשיו יש

- 1 נקודה שאני אוכל לציין. אנחנו התחלנו להלהיב את הנוער, ממש, להזמין אותו גם
- 2 באמצע השבוע להרצאות ולשיחות שהיו מוכנים, הם היו באים, עשרות נערים היו
- 3 באים לשמוע את הזה, והרגשנו שהנוער היה צמא, היה רוצה כיוון. אנחנו גם, כל
- 4 יום ראשון, הפדרציה הציונית במרוקו היו מארגנים איזה שיחות, אבל השיחות
- 5 האלה, והאסיפות האלה לא נראה לנו, הם נראו לנו פילנטרופיות יותר מידי.
- 6 המטרות היו מוגבלות. זה היו אנשים עשירים, בעלי עמדה, סוחרים, מנהלי
- 7 חברות ביטוח, שהיו באים, מתכנסים, מין חברה כזאת ואוספים, מספרים מה
- 8 קורה בעולם היהודי, מה קורה בישראל, כמה כסף אנחנו אספנו ב"קרן קיימת"
- 9 וכמה אנחנו שולחים. זה לא היה נראה לנו, אנחנו באנו לעם, לרחוב, והיינו,
- 10 חוללנו ממש מהפכה ברחוב היהודי ובזה. ועכשיו המצב הגיע עד כדי כך שהיינו
- 11 הולכים חבורות חבורות ברחוב והיינו מדברים עברית. ומעניין לציין, כשהיינו
- 12 יושבים בקולנוע כדי לראות סרט, היינו מדברים בעברית, והערבים לא היו חושבים
- 13 שאנחנו יהודים, היו שומעים את השפה הזאת. אחרי התקופה הזאת אז באה
- 14 כמובן העלייה הלגאלית. התחילו להתקבל סרטיפיקטים לראשונה במרוקו. ואז
- 15 העלייה הראשונה,
- 16 דני בר-אלי: מי חילק אותם?
- 17 גד כהן: זה הפדרציה הציונית. הם באו, הפדרציה הציונית. עכשיו, ופה יש לך הפלקט הזה
- 18 שמדבר על העלייה החלוצית הראשונה. אז נדמה לי שהיו שני גלים, היה גל
- 19 שהלך גם, הגל הראשון,
- 20 דוברת: שעלה שני, זה הגל השני איפה שאתם קוראים לו "בן יהודה", אליעזר.
- 21 גד כהן: אליעזר, כן.
- 22 דוברת: אליעזר בשנייה.
- 23 גד כהן: כן, הראשונים הלכו לבית השיטה. הגל הראשון הלך לבית השיטה. עכשיו, אני
- 24 הייתי מציע לך, דני, ניסינו פעם לארגן תערוכה, תערוכה על ארץ ישראל, לקחנו
- 25 תמונות, גזרנו, ועשינו את זה במגן דויד. עכשיו, למשל, רצו שהתערוכה תהיה

- 1 בתחום הבניין הזה, ואנחנו נביא בהדרגה אנשים שיבואו, אבל לא רצו שנעשה
- 2 מזה פרסומת, מי ששמע שמע, מי שלא, אבל איך ... בבתי כנסת ולעשות מזה
- 3 רעש, ולהביא, שיבואו אנשים בהמונים, כי המגן דויד היה בעיר האירופית, ... היה
- 4 רחוק מהעיר האירופית, אז תאר לעצמך את הדבר הזה. למשל, לא רצו שנעשה
- 5 שום דבר ברחוב, שום דבר בחוץ, הכל בפנים. שום דבר. כי הציונות הייתה
- 6 נסבלת במרוקו, זה תציין.
- 7 דני בר-אלי: למה נסבלת?
- 8 גד כהן: לא הייתה לגאלית.
- 9 דני בר-אלי: למה נסבלת?
- 10 גד כהן: זאת אומרת, הם אומרים, יסיטו את כל העם. אבל לא, ישבו על יד שלטונות, אבל
- 11 לא מוכרת, לא לגאלית. אין לך, למשל, זכות להניף דגל ישראלי על גג הבית שלך,
- 12 או לעשות משהו,
- 13 דני בר-אלי: דגל יהודי.
- 14 גד כהן: לעשות מהלך ארץ ישראלי. ופה הגבילו אותנו, פה הכל זה, לא רצו, שרצינו
- 15 לעשות איזה פעולה להכניס עוד כספים או משהו, לא. אם היה "קרן קיימת", אם
- 16 הפרוטה, זה תתנו, לא יותר מזה.
- 17 דני בר-אלי: אתה היית אומר שזה מרדנות אופיינית לבני נעורים שלא היו מוכנים לקבל את
- 18 הסמכות של המבוגרים שראו את הקהילה?
- 19 גד כהן: כן, למשל, הציונות הפילנטרופית, המנהיגות הזאת, לא עשתה שום פעולות
- 20 הסברה, לא היו פעולות הסברה. אבל אנחנו התחלנו באמצע השבוע, היינו
- 21 מכנסים את הנוער, את האנשים, מזמינים אותם לשיחות, בתוך מגן דויד אדום,
- 22 והאולם היה מלא מפה לפה, הנה למשל, דבר כזה, מלא מפה לפה, והיינו
- 23 מדברים על הארץ, על הבניין, מעודדים, מלהיבים, משלהבים.
- 24 דני בר-אלי: מאיפה לכם האינפורמציה על הארץ?

- 1 גד כהן: אז היינו, היו לנו, מה שקוראים, עיתון אחד ... זה היה, נדמה לי, אם שמעת על ...
- 2 והיינו, התחלנו לקבל איזה עיתון מטוניס, אני לא זוכר את שמו. גם, כן, עיתון יהודי
- 3 מטוניס, התחלנו להפיץ אותו, והתחיל קצת קשר עם הארץ. אנחנו, הקשר
- 4 שהתחיל עם ההתכתביות האלה, כשהיינו מקבלים תשובות, היינו מקריאים אותם
- 5 בעונגי שבת. והיו שולחים לנו גם קטעי עיתונים וכל מיני דברים, וגם הפדרציה
- 6 הציונית הייתה נותנת לנו ממה שהייתה מקבלת. מ"קרן קיימת", מהסוכנות, אבל
- 7 זה היה דל מאוד. עד שבאמת,
- 8 דני בר-אלי: אם הייתי שואל אותך מה פירוש ציונות, באותם ימים שאתה פעלת, מה פירוש
- 9 ציונות?
- 10 גד כהן: ציונות זה הייתה ללמוד עברית, לעלות לארץ ישראל.
- 11 דני בר-אלי: פשוט, פשוטו כמשמעו.
- 12 גד כהן: פשוטו כמשמעו.
- 13 דני בר-אלי: לא היה הסתתר מאחורי זה מניעים פוליטיים?
- 14 גד כהן: לא, שום מניעים.
- 15 דני בר-אלי: מה הייתה התחושה של הרבנים שבעצם הציונות נתפשת כמה שקוראים דת
- 16 חילונית, איזשהו פתרון חילוני לבעיה של יהדות, של יהודים.
- 17 גד כהן: לא, לא היה,
- 18 דני בר-אלי: הרבנים התנגדו לכם?
- 19 גד כהן: לא, עכשיו אני מוכרח להקריא לך,
- 20 דני בר-אלי: הציונות הייתה?
- 21 גד כהן: חלק מהמהות שלהם.
- 22 דני בר-אלי: מה פירוש?
- 23 גד כהן: זאת אומרת, אי אפשר לתאר, למשל, רב במרוקו, בלי שתהיה לו זיקה נפשית,
- 24 זיקה נפשית לארץ ישראל ולציון, למשל, בו ברגע שאמרת ירושלים, מיד באופן
- 25 אינסטינקטיבי היד הלכה לפה ונשקה את היד. בו ברגע שסיפרת למשל,

- 1 המימונה, איך המימונה הייתה אצלנו במרוקו? אנשים לא הייתה להם הכרה
- 2 ציונית שפה הגיע הזמן שתקום מדינה יהודית, זאת לא הייתה ציונות מדינית,
- 3 צריך להקים מדינה, לפתור את בעיית העם היהודי, אלא פה זה היה, זה הייתה
- 4 ערגה לציון, זה היה חלום של, כולם נחשפו אליו.
- 5 דני בר-אלי: אז למה הצטרפתם לחברת מגן דויד? למה השתמשתם בשירותים של הפדרציה
- 6 הציונית שהיא הייתה מדינית במהותה?
- 7 גד כהן: לא, אנחנו לא, רצינו גג כדי לפעול. לא היה לנו איפה.
- 8 דני בר-אלי: מסוה.
- 9 גד כהן: מסוה כדי לפעול.
- 10 דני בר-אלי: אז נפגשתם, ארגנתם, רצתם, צחקתם, מה לימדתם? מה בעצם הביא אתכם
- 11 ולהגיד בעצם, עד עכשיו עשינו עבודה ספורדית, למה לא להתארגן, נכון?
- 12 גד כהן: כן.
- 13 דני בר-אלי: ואז הגיעה השאלה מתארגנים, מה היה הדבק שחיבר אתכם? מי נפל? מי לא
- 14 המשיך אתכם, כשעוברים לארגון אנשים נופלים, בדרך כלל אנשים לא ממשיכים,
- 15 ברגע שהופכים להיות מאורגנים אנשים פשוט נופלים ולא ממשיכים בדרך
- 16 שהתחילו בה. תכונה מאוד אנושית, כן.
- 17 גד כהן: ראשית כל, רוב המארגנים והמאורגנים זה היה נוער, וכמובן בנוער יש תמיד
- 18 התלהבות. ובעיקר כשאתה מחפש כיוון, כשאתה מחפש דרך, ופה הייתה חסרה
- 19 הדרך. אנחנו נתנו גם כיוון, לא היה להם, לא היה שום תחליף, לא היו פה כל מיני
- 20 כיתות וכל מיני זה, לא היה תחליף. כמובן שבנוער היו שני כיוונים, היה כיוון
- 21 שנטה, למשל, לצרפת, אז למשל, כל אותו הנוער שבא ממשפחות שהיו, שגדלו,
- 22 שקיבלו חינוך צרפתי, חזק וטהור, ובאמת יש לו קשר עם צרפת, וראו בצרפת
- 23 איזושהי מילוי משאלה, או מילוי חלום, אז הלכו בכיוון של צרפת. אבל גם פה
- 24 הייתה תופעה מעניינת, שגם הנוער, היה אצל הנוער הייתה תופעה של יציאה
- 25 ממרוקו, יציאה ממרוקו, לצאת,

- 1 דני בר-אלי: למה?
- 2 גד כהן: כי זה לא, זאת לא הייתה מדינה חופשית.
- 3 דני בר-אלי: אבל איך, אם הם לא היו מחוץ למרוקו, איך הם ידעו שהיא מדינה לא חופשית?
- 4 גד כהן: לא, הם היו נתינים, יהודי מרוקו לא היו אזרחים חופשיים של מדינה, היו נתיני המלך. בוא נאמר, אזרחים מדרגה שנייה.
- 6 דני בר-אלי: היה, מה שנקרא, צו קהילות יהודיות.
- 7 גד כהן: כן, והם נתיני המלך, כן. הנוער הזה, היו פה כמה תופעות מעניינות. צרפת הכניסה את הציוויליזציה, הכניסה את התרבות שלה, פתחה אופקים חדשים בפני הנוער היהודי, לא רק הנוער היהודי המרוקאי, אלא היהודי בכלל הוא פתוח לכל התרבויות שונות, והוא יכול להיקלט בכל תרבות ותרבות, ולסגל אותה לעצמו, ולהתפתח ולפתח ולהתפתח בתוך התרבות הזאת. אז היו אלה שראו עתידם האישי, הזה, במדינות אחרות. היו אלה שהלכו לקנדה, לארצות הברית, לצרפת, ואז היו גם כאלה שהלכו לארץ ישראל. אלה שנדבקו, בוא נאמר את זה, בצורה חיובית, בחיידק הציוני, אז עלו לארץ, ראו בארץ זה. אלה שלא נדבקו, אז ראו בעלייה לארץ ישראל, שזה לא דיבר אל ליבם. אז כנראה שבבית הייתה השפעה זרה, הייתה חזקה יותר מאשר השפעה היהודית. אבל היה מיעוט קטן, אבל רוב רובו של העם היה זה. למשל, אני זוכר במימונה, אז כשנכנסנו לאחל את ... אז המשאלה שהייתה בליבו ... בירושלים. שנה הבאה בירושלים.
- 19 דני בר-אלי: כלומר, הציונות הייתה יותר ציונות דתית משיחית, במובן הזה של קשר דתי לארץ ולא כל כך קשור לתפישה המדינית שבאה מאירופה.
- 21 גד כהן: כן.
- 22 דני בר-אלי: כלומר, אתה אומר, אני יהודי,
- 23 גד כהן: לא, לא, מה שאתה קורא מדיני, זה הייתה בעיני יהדות מרוקו גאולה. כן. זו הייתה גאולה, ביאת המשיח, אבל הקשר עם ארץ ישראל היה חזק מאוד. כתוצאה מהפעולות של אליעזר "בן יהודה",

- 1 דני בר-אלי: איך שמעתם עליו? איך החלטתם לבחור את השם הזה, אליעזר "בן יהודה". זה
- 2 משגע אותי.
- 3 גד כהן: טוב, אנחנו בחרנו אותו כי אחת המטרות העיקריות, הראשונות, שהייתה, זה
- 4 לימוד השפה העברית והפצתה.
- 5 דני בר-אלי: והיה חוג חובבי השפה העברית אצלכם.
- 6 גד כהן: נכון, היה חוג חובבי השפה העברית.
- 7 דני בר-אלי: נכון? במגן דויד.
- 8 גד כהן: לא. זה מין קבוצה של אנשים מבוגרים שהקימו אותה, אז בתוכם היה חסיד.
- 9 בתוכם היה רבי דויד בוזגלו, בתוכם היה נחמני. חובבי השפה היה מין ארגון כזה
- 10 שהיו מארגנים מידי שבת בשבת כינוסים כאלה, ומדברים על נושאים שקשורים
- 11 לישראל וליהדות. והיו מטפחים, היו מטפחים את השפה העברית וזה. אבל
- 12 פעילות, נאמר, בתוך העם, בתוך, לקראת העלייה לא הייתה.
- 13 דני בר-אלי: הגיעה פעם לידכם, ברית עברית עולמית הביאה אליכם חומר?
- 14 גד כהן: נכון.
- 15 דני בר-אלי: וקראו לזה משהו בשם עם לעם.
- 16 גד כהן: כן, היה, יצרנו גם קשר איתם,
- 17 דני בר-אלי: ברית עברית עולמית.
- 18 גד כהן: בית עברית העולמית.
- 19 דני בר-אלי: שלמה ביטון כתב שמה.
- 20 גד כהן: והיו שולחים לנו גם חומר.
- 21 דני בר-אלי: שלמה אלמליח היה קשור אתכם? או אליהו אלמליח.
- 22 גד כהן: אליהו אלמליח.
- 23 דני בר-אלי: אברהם אלמליח.

- 1 גד כהן: אברהם אלמליח, זה היה בנו של הפרשן, אברהם אלמליח שכתב, אבל הוא גם כן
- 2 נמנה, הוא היה נמנה עם ה-, בוא נאמר לזה, האריסטוקרטיה של אלה,
- 3 המנהיגים. הוא היה, אבל לא הייתה איזושהי פעילות, לא ירדו לעם, מה שנקרא.
- 4 דני בר-אלי: הקמתם את קבוצת "בן יהודה".
- 5 גד כהן: כן.
- 6 דני בר-אלי: התחלתם לחזק את השפה, ללמוד אותה.
- 7 גד כהן: להפיץ, כן.
- 8 דני בר-אלי: איך עשיתם את הקפיצה ממצב פאסיבי מוחלט של שיעורים ולימודים ושיחות, עד
- 9 שנכנסתם לשלב שבו בעצם גילו לכם שיש מנהרה שצריך לעבור דרכה, מסלול,
- 10 הכוונה, שצריך לעבור דרכה כדי להגיע לארץ ישראל. הרי בסופו של דבר,
- 11 הקבוצה הייתה מסווה לפעילות ציונית של הכשרה לקראת עלייה לארץ.
- 12 גד כהן: כן.
- 13 דני בר-אלי: איך היה, איך נוצר הקשר בין סם אביטל, שהיה מראשי ההגנה, יחד עם אלי
- 14 אוחיון, לבין הקבוצה הזאת, "בן יהודה"? איך נבחרתם אתם להיות עולים? או
- 15 מעפילים? למה בחרו אתכם?
- 16 גד כהן: לא, רגע, כשהעלייה התחיל, אתה מדבר על ההעפלה?
- 17 דני בר-אלי: לא, אני מדבר עדיין על הקטע הזה שאתם הייתם בקבוצת "בן יהודה" והלכתם
- 18 לשיעורים וחזרתם והקמתם קבוצת כדורגל ששיחקה בשם מכבי וכל הדברים,
- 19 אבא סיפר לי. מה קרה פתאום, איך נדלק הניצוץ מפאסיביות למעשים, עולים
- 20 לארץ ישראל.
- 21 גד כהן: תראה, אנחנו,
- 22 דוברת: אחד מושך את השני.
- 23 גד כהן: המנהיגים שמה לא יכלו להישאר אדישים למצב הזה, והם גם כן הסתגלו, ואז
- 24 התחילו,
- 25 דני בר-אלי: למה?

- 1 גד כהן: הסתגלו למצב. ואז התחילו לפעול כדי להשיג סרטיפיקטים לעולים. אז כמובן פה
- 2 נוצר איזה מצב שכאילו, למה הסרטיפיקטים רק ליוצאי אירופה,
- 3 דני בר-אלי: נכון, את זה גיליתי, כל הסרטיפיקטים שהגיעו לצפון אפריקה, לקזבלנקה היו רק
- 4 עבור יוצאי אירופה.
- 5 גד כהן: כן.
- 6 דני בר-אלי: שהיו בקזבלנקה.
- 7 גד כהן: כן, אגב, פה מוכרחים לציין דבר אחד, כל הפליטים שהגיעו מאירופה למרוקו,
- 8 קיבלנו אותם בזרועות פתוחות.
- 9 דני בר-אלי: נכון, הראית לי את הספר, יש לך פה רומן.
- 10 גד כהן: כן.
- 11 דני בר-אלי: שאני רוצה לקרוא אותו.
- 12 גד כהן: כן, אני אתן לך אותו. קיבלנו אותו בזרועות פתוחות.
- 13 דני בר-אלי: בת קידר.
- 14 גד כהן: כן. והתאחסנו וזה. אבל המטרה של הסרטיפיקטים שנתנו ליוצאי אירופה זה כדי
- 15 להוציא אותם, לפתור להם את הבעיה האישית. אבל פה התעוררה, גם
- 16 כשהתחילה התעוררות ציונית במרוקו, אז באו בדרישה גם כן לסוכנות שייתנו גם
- 17 כן לנוער המרוקאי סרטיפיקטים. אבל יחד עם זה, גם כאילו מצד הסוכנות באה
- 18 איזה, איך נקרא לזה, רצו כאילו לכסות על חוסר המעש שהיה כלפי יהדות מרוקו,
- 19 בואו ניתן להם גם קצת סרטיפיקטים שכאילו הם לא בני חורגים לעם היהודי.
- 20 ואז התחילה העלייה פה.
- 21 דוברת 2: לא, כי פה היה סרטיפיקט, בתקופה ההיא של אחי גם, מי שלא הייתה לו משפחה
- 22 בארץ, והיו מאשרים שהם מוכנים לקבל אותם, אחר כך היו מקבלים את
- 23 הסרטיפיקט.
- 24 דוברת: כן, וגם מה שהיה להם הזה, משפחה היו כותבים ומביאים שמות, גם לי נתנו שם
- 25 כזה.

- 1 דוברת 2: לא, לי הייתה משפחה.
- 2 דוברת: טוב, לך היה.
- 3 דוברת 2: אנחנו קיבלנו משפחה, ואחי בגלל זה הוא. עד כדי כך היה פרוטקציה משמה.
- 4 גד כהן: אגב, העולים הראשונים שעלו, זה היה מיון קפדני מאוד מאוד, וזה היה גם בסוד.
- 5 נעשה בסודי סודות.
- 6 דני בר-אלי: הקבוצה הזאת של בית השיטה.
- 7 גד כהן: כן, של בית השיטה.
- 8 דני בר-אלי: טוב, הגעתם, הגעתם ל"בן יהודה", השתלשלות הדברים הביאה אתכם שסם ואלי
- 9 אוחיון, סם אביטל ואלי אוחיון דיברו אתכם. הזמינו אתכם לפגישה עם נדיה כהן,
- 10 היה פגישה עם אליהו ללו.
- 11 דוברת: מהכנסת, אתה זוכר אותה?
- 12 גד כהן: זה מוועד הפועל, כן, אני זוכר.
- 13 דני בר-אלי: מה, פתאום התחילו לדבר אתכם מעשי. התחילה, הדברים התחילו לזוז יותר
- 14 מהר מהרגיל.
- 15 גד כהן: אגב, פה אני מוכרח לציין דבר אחד, כשאליהו ללו, זה מוועד הפועל, שאתה
- 16 מדבר עליו.
- 17 דני בר-אלי: חבר הכנסת לשעבר, נפטר. היה לו שם אחר אחר כך.
- 18 גד כהן: כן, אגב, כשהוא בא וסייר במרוקו וחזר, אז הוא אמר, הוא גילה להם, הוא גילה
- 19 לוועד הפועל ולישוב בארץ מה יהדות מרוקו. הוא אמר, מצאתי שמה יהדות
- 20 שורשית ומצאתי את היידיש ואת הזה, הוא קרא לזה, יידיש, הערבית המוגרבית
- 21 הוא קרא לזה יידיש של מרוקאים וגילה להם. ואז גם המוסדות התחילו יותר
- 22 להתעניין. עכשיו העניין הזה של "בן יהודה". אז כשהתחילה התעוררות ופסקה
- 23 העלייה הלגאלית, אז נותרה רק העפלה. ואז התחילו לארגן את זה בסוד. עכשיו,
- 24 כאן.
- 25 דני בר-אלי: כמה הייתם,

- 1 גד כהן: התוצאות של הפעולות שלה במקורו, זה הייתה התעוררות העם, ממש התעוררות. 2
- 3 דני בר-אלי: באיזה מובן? 4
- 4 גד כהן: כי אחר כך, כתוצאה מהפעולות שלה, אז באה העלייה הסטיחית שקוראים לה, המשיחית. כשהגיע זמן ההעפלה אז אנשים רצו לעלות לארץ ישראל, כי הבינו 5
- 6 דבר ארץ ישראל לרחוב היהודי, לבית הכנסת, לבית היהודי. הכניסו את זה, אנשים נהיו מודעים לארץ, להתעורר. 7
- 8 דני בר-אלי: איך הייתה תגובת המשפחה שלך בסוג הזה של הפעילות שלך? אתה בא ממשפחה ציונית, פתאום אתה מחליט שאתה עולה לארץ. 9
- 10 גד כהן: לא, טבעית. לא הייתה התנגדות. 11
- 11 דני בר-אלי: לא? 12
- 12 גד כהן: אמנם אני בן יחיד, ואמא, כי אני, אבי אפילו אני לא מכיר אותו, הוא נפטר, אבל כשאני הודעתי על רצוני הזה, זה היה טבעי, זה לא הייתה, 13
- 14 דוברת 2: ... ראשון מכל המשפחה ואז כולם התחילו. 15
- 15 גד כהן: ואני הייתי הסנונית הראשונה במשפחה שיצאתי, ואז יציאתי כנראה הייתה גם יוצאת דופן, חריגה. אחר כך במרוצת השנים כל המשפחה עלתה בעקבותיי. לא רק המשפחה, הענפים מהמשפחה עלו בעקבותיי. 16
- 17 דני בר-אלי: הפעילות ב"בן יהודה", מה למדתם על ארץ ישראל? מה חשבתם שארץ ישראל נראית? מה היה הפער בין מה ששמעתם, השמועות, לבין עיתונות שקיבלתם, ומכתבים. 18
- 19 גד כהן: ראשית כל, הפער היה ענקי, כשלא ידענו על המציאות, אז אפשר לומר שהפער היה ענקי. תיארונו את ארץ ישראל בצבעים וורודים, וראינו הכל אידיאלי וחשבנו שבארץ ישראל נמצא חופש וחיים אחרים לגמרי וחיים חדשים וחיי שוויון, אבל לא תיארונו שום דבר שלילי. 20
- 21 דני בר-אלי: למה? 22
- 22 גד כהן: 23
- 23 דני בר-אלי: 24
- 24 גד כהן: 25

- 1 גד כהן: מה?
- 2 דני בר-אלי: למה לא?
- 3 גד כהן: לא, לא תיארנו את זה.
- 4 דני בר-אלי: לא הודיעו לכם שיש דברים קשים בארץ והמצב הכלכלי קשה?
- 5 גד כהן: לא, לא היו לנו מקורות אינפורמציה כאלה שנדע שיש מציאות שלילית בארץ.
- 6 דני בר-אלי: איך נוצר הקשר ביניכם לבין ההגנה? בין קבוצת "בן יהודה" לבין ההגנה. סם
- 7 אבוטבול ואלי אוחיון.
- 8 גד כהן: טוב, סם אבוטבול שרצה, כשהתחיל לפעול את הפעולות שלו, אז הוא בא במגע
- 9 עם הנוער, כמובן הוא עשה הכל בסוד, בסודי סודות, כל הפעילות שלו הייתה
- 10 בסודי סודות. והמטרה שלו הייתה להעלות צעירים לארץ.
- 11 דני בר-אלי: איך הוא יצר אתכם את הקשר? אישית.
- 12 גד כהן: ביחסי ידידות היינו. נדמה לי שהייתה לו קבוצה, הוא, אחרי הקמת קבוצת
- 13 "אליעזר בן יהודה", הוא פעל, אגב, במסגרת שרל נטר, והוא הקים קבוצה
- 14 שקוראים לה "טרומפלדור". והיו לה, נדמה לי, מגמות צופיות, של צופים. אגב,
- 15 אנחנו היינו כמו, בהשוואה לקבוצה הזאת היינו,
- 16 דוברת: מסכנים.
- 17 גד כהן: לא, לא מסכנים, לא הייתי קורא לזה מסכנים, זה היה העם, וזה היה כאילו איזה
- 18 מן קבוצה קצת אריסטוקרטית.
- 19 דני בר-אלי: של אביתר.
- 20 גד כהן: שלו.
- 21 דני בר-אלי: "טרומפלדור".
- 22 גד כהן: כן, של "טרומפלדור", אם כי לא היו שום ניגודים בינינו.
- 23 דני בר-אלי: מה היו הפעולות השונות שעשיתם במסגרת של "בן יהודה" תחת החסות של סם
- 24 ואלי אוחיון, שהכשירו אתכם ובעצם הדליקו את הגפרור, שכבר היה דלוק, אבל
- 25 שהבעירו אותו, שהוסיפו אש למדורה הציונית הזאת שלכם.

- 1 גד כהן: לא, אנחנו, בשביל סם זה כבר היה, היינו רק הרזרבה לעלייה.
- 2 דני בר-אלי: בשום פנים ואופן לא הייתה לו השפעה של ציונות?
- 3 גד כהן: לא, הוא היה גם, תראה, הוא פעל, הוא היה גם כן ציוני, אבל הוא פעל לפי המושגים שלו, לפי ההבנות, לפי ההבנה שלו. אבל במרוצת הזמן, כשהוא נכנס לעסק הזה של ההעפלה, אנחנו היינו רזרבה לאנשים שלו.
- 4 דני בר-אלי: כלומר, זה מעניין מאוד. כלומר, הוא בעצם אמר, הפעילות שלכם מהווה בשבילו מסווה טוב בשביל רזרבואר על ההפעלה.
- 5 גד כהן: כן, להעפלה לזה, אנחנו, משמה שאב את העודף.
- 6 דני בר-אלי: מה היו הסיפורים האלה שמספרים על הפעילות הסמי חקלאית שעשיתם. הייתם עולים לאדמות,
- 7 גד כהן: טוב, זה גם כן הייתה יוזמה, איך קוראים לזה, פרטיזנית. יש פה איזה תמונה, אז זה, זאת הייתה פעילות בימי ראשון. לקחנו, השכרנו איזו חווה מחוץ לקזבלנקה ושמה היינו חיים שמה ועודרים ועובדים, פה הייתה המטרה להכשיר את הנוער, לקחת מעדר ביד, לבוא במגע עם האדמה, לחוש את האדמה. וזאת הייתה לא פעולה, זאת הייתה פעולת הכשרה, מאורגנת, היו מדריכים, היה מומחיות מסוימת, לא, זאת הייתה פעולה שגם כן, צץ איזה רעיון בואו נעשה הכשרה.
- 8 דני בר-אלי: לא היה, מאחוריה עמד סם אביטל? אבוטבול?
- 9 גד כהן: אני לא חושב, עד כמה שאני זוכר.
- 10 דני בר-אלי: למדתם משהו על נשק?
- 11 גד כהן: לא, במרוקו, עד כמה שידוע לי, אני לא. אולי לסם ידוע.
- 12 דני בר-אלי: סמי יודע שכן, הוא עבר קורס, אבל קורס באלג'יר ב-46', קורס מפקדי הגנה. הוא ואלי אוחיון.
- 13 דוברת 2: ב-46' עוד לא יצא גד.

- 1 דני בר-אלי: אני יודע, ב-46' וב-47', חודשיים לפני שאתם יצאתם הוא היה באלג'יר, הוא עשה
- 2 קורס נוסף, הוא היה בצרפת, במרסיי הוא עשה קורס אחד, והוא עשה קורס נוסף
- 3 באלג'יר.
- 4 גד כהן: טוב, זה לא ידוע לי, כי הדברים האלה,
- 5 דני בר-אלי: היו חסויים.
- 6 גד כהן: היו חסויים ונעשו בסודי סודות.
- 7 דני בר-אלי: הודיעו לכם, איך ההודעה הזאת, ואני מתאר לעצמי איך בא אליך בן אדם ואמר
- 8 לך, תשמע, בתוך שבוע אתה נוסע. איך הביא, איך מה שקוראים באנגלית, הם
- 9 שברו את ... מה שאני שואל, בא אליך סם, או מישהו אחר בא אליך ואמר לך,
- 10 תשמע, בעוד שבוע תהיה מוכן עם מזוודה קטנה, תגיע למקום הזה והזה. הודיעו
- 11 לך את זה ככה?
- 12 גד כהן: כן, עכשיו, מה שאני זוכר הוא זה, שלקחתי מזוודה מלאת בגדים ונסענו ברכבת,
- 13 נדמה לי שעשינו גם פספורט.
- 14 דוברת 1: לא לא כך תזכור.
- 15 גד כהן: לא, אני, הגענו למחנה על יד אלג'יר.
- 16 דני בר-אלי: סליחה רגע, אמא, את לא היית איתו באותו זמן.
- 17 גד כהן: מה שם העיירה?
- 18 דני בר-אלי: היה בעיירה, מרג'ין או,
- 19 דוברת: טנס.
- 20 גד כהן: טנס, בחוף הזה. אז משם עלינו לאונייה.
- 21 דני בר-אלי: כן.
- 22 דוברת: לפני זה איפה היית? תזכור. יצאת ממרוקו.
- 23 גד כהן: היינו באיזה בית מלון.
- 24 דני בר-אלי: היה ראשון בטנס.

- 1 גד כהן: אגב, כשהגענו לטנס היינו נוער משולהבים ושמחים ושרים, קיבלנו מעדרים,
- 2 התחלנו לעדור, לחפור סתם. כל מיני דברים. ואחר כך התברר שהמצב היה
- 3 קשה, אבל לא היו, לא היו תלונות, לא היו צעקות וצווחות וטענות למקום.
- 4 דני בר-אלי: לא היו ריבים?
- 5 גד כהן: לא, לא, אני לא זוכר שהיו קטטות, מריבות. אבל מה, כשהגיע הלילה, כשהגיעה
- 6 האונייה, אמרו עכשיו אתם עולים, ולצערנו כל המזוודה הזאת שאני הבאתי מלאה
- 7 דברים, נשארה שמה. מה עם הדברים? אמרו, אתם תקבלו את זה בארץ, עד
- 8 היום עוד לא קיבלתי. מזוודה מלאה בגדים ודברים. ולפני צאתנו אמרו לנו, קחו,
- 9 תיקחו את זה, תיקחו דברים, תיקחו מה שצריך, ויצאנו ממש, עם מטען, והכל
- 10 נשאר שמה. אגב, עד היום אני לא יודע מה קרה למטען של כל העולים האלה,
- 11 אולי כדאי לחקור את זה, לאן זה הלך.
- 12 דני בר-אלי: ואז עליתם לאונייה.
- 13 גד כהן: כשעלינו לאונייה, זהו, זה היה גם מעניין לתאר, שיצאנו מהמחנה, שורות שורות,
- 14 והגענו עד החוף ברגל, והתחלנו באיזה אונייה רחוקה, והסירות היו מגיעים
- 15 לאונייה לחוף, האונייה לא עגנה בחוף, כי היו ממלאים את הזה, את הסירות
- 16 ועולים על האונייה. עכשיו, כשעלינו לאונייה, התנאים היו אימים ובלתי נסבלים.
- 17 דני בר-אלי: אני רוצה בשלב, מחנה טנס, אני רוצה לגמור בטנס ובהזדמנות השנייה אנחנו
- 18 נשב נדבר על ההעפלה עצמה.
- 19 גד כהן: בסדר.
- 20 דני בר-אלי: איזה פעילויות עשיתם בטנס? האם המשכתם ללמוד עברית? או שפשוט ישבתם
- 21 ורבעתם שם בלי שום פעילות?
- 22 גד כהן: לא, לא היו,
- 23 דני בר-אלי: חברתית?

- 1 גד כהן: לא היו פעולות מיוחדות, לא. למשל, כמו למשל, פעילות ערב לא היו, אני לא זוכר
- 2 פעילויות מיוחדות שזה. חוץ מהיום הראשון, שלקחנו מעדרים בהתלהבות
- 3 והתחלנו לחפור.
- 4 דני בר-אלי: בסדר, אני מציע ככה.
- 5 גד כהן: באונייה התנאים היו בלתי נסבלים, היה מחנק איום וצפיפות, ממש, אפילו
- 6 לבהמות לא נותנים תנאים כאלה. אני, נודע לי אחר כך שהאונייה הזאת יש לה
- 7 70 שנה, וכל רגע חשבה להישבר.
- 8 דני בר-אלי: הייתה בת 100 לפני זמן מה. זה חלק ראשון של הראיון עם גד כהן. שיסתיים ב-
- 9 23 לינואר 1985.
- 10 **סוף תמליל.**